FRANKRIG UNDER DE GAULLE[1])

Af GEORGE DAMBORG

1. DEN 5. REPUBLIK TAGER FORM

Efter at den nye forfatning var blevet vedtaget ved folkeafstemning den 28. september 1958 afholdtes valg til nationalforsamlingen den 23. og 30. november 1958. Den 21. december 1958 valgtes de Gaulle til præsident og den 8. januar 1959 udnævntes den hidtidige justitsminister Michel Debré til premierminister for en regering bestående dels af embedsmænd, dels af politikere fra det nygaullistiske UNR (Union pour la Nouvelle République), Det moderate Højre (Les Indépendants) og de katolsk inspirerede folkerepublikanere (Mouvement Républicain Populaire MRP)[2]).

Kommunevalg afholdtes den 8. og 15. marts 1959, og et nyt senat valgtes den 26. april 1959.

2. KOMMUNE- OG SENATSVALG

Kommunevalgene i marts 1959 blev imødeset med betydelig spænding, dels fordi man regnede med, at de ville give et vist fingerpeg med hensyn til den politiske opinions udvikling siden valgene til nationalforsamlingen i november 1958, dels fordi det nye senat skulle vælges af et vælgerkorps, der fortrinsvis bestod af delegerede fra kommunerådene.

I Paris og de øvrige 12 byer, der har over 120 tus. indbyggere, anvendtes forholdstalsvalgmåden, medens valget i de øvrige kommuner var flertalsvalg med to valgomgange, såfremt ingen liste opnåede absolut flertal i første omgang.

Der, hvor forholdstalsvalgmåden anvendtes, optrådte de enkelte partier i det store og hele hver for sig. I de øvrige kommuner blev talrige alliancer indgået, i særdeleshed før anden omgang, men deres karakter skiftede fra kommune til kommune. Trods den socialistiske ledelses modstand mod samarbejde med kommunisterne etableredes folkefrontlister, spændende fra kommunisterne til socialisterne, i et halv hundrede kommuner. En politisk karakter fik valget hovedsageligt i de større kommuner. Dets resultater kunne for landet som helhed sammenfattes således: en delvis re-

[1]) Denne artikel udgor en fortsættelse af den af Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi i 1958 udsendte bog »Fransk Indenrigspolitik – fra de Gaulle til de Gaulle«.

[2]) Indenrigsminister blev den radikale senator Jean Berthoin, som imidlertid kun deltog i regeringen »à titre personnel« – d.v.s. uden at engagere sit parti – og som trak sig tilbage i maj 1959.

tablering af kommunisternes position; kun små resultater for de grupper, der står mellem kommunisterne og socialisterne; fortsat stagnation hos socialisterne og beskedne resultater for de radikale; ebbe hos UNR efter dets stormflodagtige sejr i november; en befæstelse af MRP's og Det moderate Højres positioner. Et af valgenes mest bemærkelsesværdige træk var, at vælgerne i stort omfang vragede de mange nye deputerede til fordel for det gamle systems personligheder.

Valgene til senatet en måned senere betød i endnu højere grad en revanche for den 4. republiks politikere.

Blandt de nye senatorer var adskillige personligheder, som havde spillet en førende rolle under den 4. republik og som ikke var blevet genvalgt ved valgene til nationalforsamlingen i november 1958, således bl. a. kommunisten Jacques Duclos, socialisten Gaston Defferre, modstandsdemokraten François Mitterrand, den radikale Edgar Faure etc.

Senatet fik følgende sammensætning (mandatfordelingen i republikkens råd anføres til sammenligning):

	Senatet 1959	Republikkens råd 1958
Kommunisterne	14	16
Diverse venstrepartier	1	–
SFIO	48	51
Radikale[1]) etc.	51	47
MRP	29	21
UNR	27	29[2])
Det moderate Højre	85	80
I alt...	255	244

[1]) RGR (Rassemblement des Gauches Républicaines), Centre Républicain, UDSR (Union Démocratique et Socialiste de la Résitstance – modstandsdemokraterne), Gauche Démocratique.
[2]) RPF (Rassemblement du Peuple Français).

Resultaterne af kommune- og senatsvalgene var udtryk for en vis reaktion over for den nygaullistiske bølge i november 1958. Kommunevalg domineres imidlertid erfaringsmæssigt af lokalpolitiske spørgsmål, medens den indirekte valgmåde til senatet gør, at dette ikke nøjagtig afspejler opinionsfordelingen hos de menige vælgere. For UNR spillede yderligere det moment ind, at det var et nyt parti, som endnu ikke havde formået at skabe sig lokale positioner. Den senere udvikling har da også vist, at der ikke var tale om noget dybere eller varigere omsving i den politiske opinion.

3. FORHOLDET MELLEM PARLAMENT OG REGERING

Den nye forfatning har på afgørende måde ændret forholdet mellem den lovgivende og den udøvende magt. Den tidligere altdominerende nationalforsamling – det eneste organ, der er udgået af den direkte valgret –

er sat under formynderskab. Præsidenten har adgang til at appelere direkte til vælgerne ved folkeafstemning om visse mere indgribende lovforslag (art. 11), en videregående adgang til at opløse nationalforsamlingen end tidligere (art. 12) samt til i nødstilfælde at udøve praktisk talt ubegrænsede beføjelser (art. 16). De ordentlige samlingers varighed er begrænset til ca. 5½ måned (art. 28). De områder, som er forbeholdt lovgivningsmagten, er beskrevet på udtømmende måde i § 34 (de kan ganske vist udvides i henhold til en såkaldt »organisk lov«, d.v.s. en lov, hvis forfatningsmæssighed obligatorisk er underkastet forfatningsrådets prøvelse).

Regeringen kan i vidt omfang regere i henhold til fuldmagter (art. 38). Dens indflydelse på lovgivningsarbejdet er gjort langt større end tidligere ved, at lovforslag først skal behandles i den af regeringen forelagte form (art. 42), at finanslovforslaget kan sættes i kraft ved simpel forordning, såfremt kamrene ikke har truffet deres beslutning inden 70 dage fra forslagets forelæggelse (art. 47), samt at regeringsforslag får prioritet fremfor medlemmernes forslag i kamrenes dagsorden (art. 48). Regeringen kan kun styrtes, når en af den afgivet almindelig programerklæring forkastes af nationalforsamlingen eller denne med absolut flertal vedtager et misbilligelsesvotum (motion de censure); de fraværende deputeredes stemmer regnes som afgivet for regeringen, og fremsættelse af forslag til misbilligelsesvotum er gjort vanskeligere. Et lovforslag, som premierministeren har gjort til et kabinetspørgsmål, betragtes som vedtaget, medmindre det mødes med et misbilligelsesvotum (art. 49–51).

Mindst lige så afgørende for forholdet mellem den udøvende og den lovgivende magt er imidlertid dels styrkefordelingen i nationalforsamlingen, dels statschefens personlige position.

Ved nationalforsamlingens første møder efter novembervalgene 1958 var dens mandatfordeling følgende[1]):

	Antal mandater
UNR	206
Det moderate Højre	117
MRP	64
SFIO	47
»Elus d'Algerie«	66[2])
Andre	76[3])
Ialt	576

[1]) Incl de såkaldte »apparentés«, d.v.s. deputerede, som har allieret sig med en gruppe uden direkte at blive medlem af vedkommende parti.

[2]) Algier og Sahara repræsenteres i nationalforsamlingen af 71 deputerede. De fleste af dem dannede oprindeligt »Formation Administrative des Élus d'Algérie et du Sahara«, men enkelte sluttede sig til andre grupper.

[3]) Radikale af forskellige afskygninger, kommunisterne og andre grupper der er for fåtallige til at danne en parlamentarisk gruppe i overensstemmelse med nationalforsamlingens forretningsorden. Dertil kommer enkelte løsgængere som f. eks. Georges Bidault, som nu har forladt MRP.

Den omstændighed, at UNR, hvis »raison d'être« er troskab over for de Gaulle, har haft over ca. 40 % af mandaterne, samt at regeringen altid har kunnet mobilisere et betydeligt antal stemmer fra de andre grupper, har givet den en parlamentarisk basis, som kun få af dens forgængere under den 4. republik rådede over. Navnlig i begyndelsen prægedes nationalforsamlingen desuden af en vis konformitet, som kontrasterede med den ånd, der rådede i de tidligere nationalforsamlinger. Mange af de deputerede – dette gælder i særdeleshed UNR og Højre – var i øvrigt begyndere på den politiske arena og kompenserede deres uerfarenhed med en nationalistisk holdning og utålsomhed over for oppositionen. På den anden side synes den nye nationalforsamling i begyndelsen at have været mindre modtagelig for påvirkning fra interessegrupper end dens forgængere; med tiden har den dog vist sig ganske lærenem i denne retning.

Den autoritet, som de Gaulle råder over og den beslutsomhed, hvormed han plejer at sætte sin vilje igennem i afgørende øjeblikke, kan ikke efterlade nogen tvivl hos de deputerede om, at alvorligere modstand fra deres side vil blive mødt med en opløsning, og at en sådan opløsning vil blive billiget af opinionen. Men det må erindres, at opløsningsretten er mest effektiv, så længe den blot er en trusel, der svæver over de deputeredes hoveder; de Gaulle må regne med, at nye valg næppe vil give UNR så mange mandater, som det nu råder over.

Først og fremmest for at neutralisere interessegrupperne er udvalgssystemet blevet reorganiseret. Medens der i den gamle nationalforsamling fandtes et fast udvalg for hver af de vigtigere ressorts, findes der nu kun 6 sådanne udvalg; deres medlemstal er gjort så stort – fra 60 til 120 – at nogen enkeltinteresse ikke længere kan blive dominerende.

Nationalforsamlingen har dog ikke helt uden protest båret dette formynderskab. En konflikt med regeringen brød således ud i foråret 1959 om et tilsyneladende så ufarligt spørgsmål som forsamlingens endelige forretningsorden.

Regeringen hævdede, at den adgang til ikke blot at stille spørgsmål til ministrene og derefter afholde en debat, men tillige til at afslutte debatten med en afstemning samt til at vedtage resolutioner, som indeholdtes i den i januar 1959 vedtagne provisoriske forretningsorden, stred mod forfatningens ånd og derfor måtte bortfalde i den endelige forretningsorden. Regeringens standpunkt var, at forfatningen i art. 49–51 nøje havde beskrevet, hvornår og hvorledes regeringens skæbne kunne sættes på spil, og at afstemninger udover de i forfatningen nævnte tilfælde ikke måtte finde sted; hyppigere afstemninger ville medføre en fare for, at regeringens autoritet gradvis svækkedes.

Regeringen støttedes ikke blot af UNR, der her udviste megen selvovervindelse, men også af politiske forfattere som Jacques Fauvet og Mau-

rice Duverger. Derimod faldt regeringens påstand i dårlig jord ikke blot hos oppositionspartierne, men også de andre regeringspartier. Disse hævdede dels, at netop forfatningens strenge bestemmelser om, hvornår regeringen kan styrtes, bevirkede, at afstemninger i andre tilfælde var ufarlige, dels at det ville være urimeligt at afskære nationalforsamlingen fra at tilkendegive, i hvilket omfang den støttede en enkelt deputerets ønsker. Det ville derved også blive vanskeligt for regeringen at have føling med den politiske opinion, en konsekvens, som ville være særligt nærliggende i betragtning af, at kontakten mellem regering og parlament i forvejen er mindre end tidligere som følge bl. a. af bestemmelsen i forfatningens art. 23, hvorefter en deputeret ikke samtidigt kan være minister.

En kompromisløsning vedtoges efter længere diskussion i juni, men i juli gav forfatningsrådet (Conseil Constitutionnel), som er oprettet i henhold til den nye forfatning med den opgave at prøve, hvor vidt love og kamrenes forretningsordener er i overensstemmelse med forfatningen, og hvis afgørelser er inappelable, regeringen fuldstændigt medhold.

De Gaulle's nægtelse af at indkalde nationalforsamlingen til et overordentligt møde i foråret 1960 til drøftelse af landmændenes priskrav gav på ny anledning til irritation hos de deputerede, som havde været udsat for stærkt pres fra landbrugsorganisationerne. Anmodningen om nationalforsamlingens indkaldelse var underskrevet af det i forfatningens art. 29 foreskrevne flertal og alle grupper var repræsenteret. De Gaulle erklærede imidlertid, at staten ikke agtede at vige tilbage for interessegruppers pres og hævdede, at forfatningens art. 30, hvorefter dekretet om nationalforsamlingens indkaldelse til overordentligt møde skal underskrives af præsidenten, giver denne en reel decisionsret. Han henviste desuden til forfatningens art. 27, der forbyder det imperative mandat. Det er blevet omtvistet, hvorvidt de Gaulle's fortolkning har været rigtig, i særdeleshed for så vidt angår anvendelsen af sidstnævnte bestemmelse, der mere synes at ville ramme det tidligere så almindelige system, hvorefter en enkelt deputeret kunne stemme på hele sin gruppes vegne, end varetagelsen af erhvervsmæssige eller lokale særinteresser. Men irritationen over at være sat under formynderskab er kommet til udtryk under enhver større debat i nationalforsamlingen og har utvivlsomt været et medvirkende motiv, hver gang et misbilligelsesvotum er blevet stillet. Denne irritation har ikke afholdt de Gaulle fra den 8. januar 1961 ved en ny folkeafstemning at sporge vælgerne, hvorvidt de billigede hans løfte om selvbestemmelsesret til Algier.

Den nye forfatning giver senatet en noget stærkere position end den, som republikkens råd havde under den 4. republik, bl. a. ved at give det en større indflydelse på lovgivningsarbejdet. Forfatningens fædre har herved utvivlsomt ønsket at skabe en modvægt mod nationalforsamlingen, som regeringen ville kunne støtte sig til, såfremt forsamlingen trods alle forfat-

ningens sikkerhedsforanstaltninger skulle vise sig uregerlig. Valgene i april 1959 resulterede imidlertid i, at oppositionspartierne har fået en langt stærkere repræsentation i senatet end i nationalforsamlingen. Den omstændighed, at senatet nu i sine rækker tæller mange kendte politikere styrker tillige dets selvfølelse. Under Algier-debatten i juni 1959 gav det udtryk for en mere liberal holdning end nationalforsamlingen, idet de fleste senatorer udtalte sig for en føderal løsning. Til gengæld har senatet ofte lagt et mere konservativt sindelag for dagen i økonomiske og sociale forhold, og det synes tillige at være mere modtagelig for interessegruppers påvirkning.

Også senatets forretningsorden har givet anledning til konflikt med regeringen. Det omstridte spørgsmål var, hvorvidt senatorerne skulle have adgang til at vedtage resolutioner samt til at stemme om de erklæringer, som regeringen afgav i senatet. I modsætning til regeringen hævdede senatorerne på den ene side, at afstemninger i senatet ikke kunne indebære nogen fare for regeringens stabilitet allerede af den grund, at regeringen ikke er ansvarlig over for senatet, på den anden side, at sådanne afstemninger repræsenterede den eneste måde, hvorpå senatorerne kunne give deres kollektive mening til kende. Konflikten tilspidsedes i juni, da Debré nægtede at afgive politiske erklæringer i senatet, såfremt senatorerne insisterede på at gøre erklæringerne til genstand for afstemning, medens ønsket om at demonstrere deres misfornøjelse over regeringens holdning utvivlsomt var et af motiverne til, at senatorerne med stort flertal vedtog en resolution, der gik ind for, at de ved Pinay's saneringsprogram reducerede krigsveteranpensioner retableredes i fuldt omfang og kort efter forkastede et lovforslag om investeringer i landbruget. Også denne strid afgjorde forfatningsrådet i regeringens favør. Men regeringens forslag har siden ofte haft en ublid medfart i senatet.

Den 5. republik betegnes ofte som en blanding af præsidentstyre og parlamentarisme. Det første kommer til udtryk i de præsidenten tillagte vidtgående beføjelser, det sidste i, at premierministeren er ansvarlig over for parlamentet. Men da han nu udnævnes af præsidenten, medens denne tidligere blot udpegede kandidaten til regeringschefposten, er premierministeren i den situation, at han – for at anvende Duverger's citat af den hellige skrift – skal tjene to herrer. Så længe de Gaulle er præsident og Debré premierminister, er der ikke større fare for konflikt mellem de to embeder, og »den udøvende magt« vil i realiteten være identisk med de Gaulle. Når generalen i januar 1959 udpegede Debré til premierminister, var det ikke mindst under hensyn til, at en næsten lidenskabelig troskab over for de Gaulle har udgjort Debré's politiske credo; hans stilling har da også snarere kunnet sammenlignes med en kongelig førsteministers end med en parlamentarisk regeringschefs. Denne rolle har utvivlsomt krævet en betydelig selvfornægtelse fra Debré's side. Han har således måttet for-

svare og gennemføre en liberal kolonipolitik, som ofte synes at kollidere med de nationalistiske synspunkter, som han har givet udtryk for tidligere – og det har været en af højreoppositionens største glæder at støtte sine angreb på regeringens Algier-politik med citater fra Debré's gamle taler.

Kabinettets »præsidentielle« karakter understreges også af, at sådanne anliggender som Algier, samt koloni-, udenrigs- og forsvarspolitik i praksis er forbeholdt de Gaulle's personlige afgørelse, og at stadig flere ministerposter befinder sig i hænderne på embedsmænd, som i højere grad end politikere føler sig bundet af loyalitet over for præsidenten alene. Efter finansminister Pinay's demission i januar 1960 og finansministerpostens overdragelse til Banque de France's hidtidige guvernør Wilfrid Baumgartner er dette således nu tilfældet med de fleste nøgleposter i regeringen.

Så længe de Gaulle er præsident, vil regimet i realiteten være et præsidentstyre. Men et system, hvor statschefen tillige bestemmer landets politik, harmonerer dårligt med de forestillinger, som har inspireret forfatningens fædre, og hvorefter præsidenten skal være en over parterne stående instans, som våger over statens varige interesser og griber ind, når en konflikt mellem statsmagtens organer medfører fare for, at den politiske mekanisme går i baglås. Politiske iagttagere som Maurice Duverger er da også af den opfattelse, at det nuværende system ikke vil kunne overleve de Gaulle's forsvinden, og da enten vil udvikle sig til et præsidentstyre også i formen – med en præsident, der ikke som nu vælges af valgmænd, men direkte af vælgerne og som tillige er leder af landets daglige politik – eller at man vender tilbage til et parlamentarisk styre med en præsident, der hovedsageligt har repræsentative funktioner[3]). Planer om en forfatningsændring, hvorefter præsidenten skulle vælges direkte synes i øvrigt at være under udarbejdelse og UNR's sidste kongres i marts 1961 afsluttedes med en resolution, der bl. a. gik ind for en sådan reform.

4. PARTIERNE

Det nydannede *UNR's* overvældende sejr i november 1958, da det opnåede over 28 % af de afgivne stemmer og 40 % af mandaterne, skyldtes først og fremmest den omstændighed, at vælgerne betragtede det som gaullismens mest autentiske repræsentant. Der kunne ikke være tvivl om dets heterogene karakter. Ledelsen og nogle af de deputerede rekrutteredes fra det gamle RPF, der i 1956 var skrumpet ind til 20 mandater, andre deputerede kom fra traditionelt konservative kredse. Men vælgerne

[3]) Men også under den 4. republik har præsidenten kunnet gribe ind i det politiske liv, f.eks. ved mægling under regeringskriser. Præsident Coty har i høj grad været medvirkende til, at krisen i maj 1958 førte til de Gaulle's overtagelse af magten. Duverger er i øvrigt gået ind for et system, hvorefter premierministeren vælges af hele befolkningen samtidigt med nationalforsamlingen (»Demain la République, Juillard, Paris 1958).

kom fra alle den politiske opinions sektorer. Tilhængere af autoritære løsninger fandtes her ved siden af gode republikanere, som i en styrkelse af regeringsmagten så republikkens sidste chance; tilhængere af en liberal løsning i Algier ved siden af integrationister, der ønskede Algiers fuldstændige indlemmelse i moderlandet; mange vælgere kom fra sektorer, der hidtil havde været politisk indifferente. Man kunne derfor have ventet, at UNR ville sprænges, når de Gaulle's oralkelagtige udtalelser engang omsattes i praktisk politik. Trods kriser er det imidlertid gået anderledes. Dette skyldes ikke mindst, at de Gaulle, samtidigt med at han officielt har nægtet at identificere sig med UNR, ikke har tøvet med at gribe ind bag kulisserne for at sikre dets lydighed. Da Unionen organiserede sig som politisk parti i slutningen af 1958, blev således efter de Gaulle's ønske den liberale Albin Chalandon[4]) dets generalsekretær i stedet for dets stifter Soustelle, som havde spillet en så afgørende rolle ved ledelsen af maj-krisen i gaullistisk retning. I den følgende tid prægedes UNR's indre udvikling af magtkampen mellem Chalandon- og Soustelle-fløjene. Chalandon stræbte efter at bevare UNR's karakter af et relativt snævert »kaderparti« under en stærk ledelse, der kunne bremse en udvikling i højreekstremistisk retning og sikre, at partiet ubetinget støttede de Gaulle's Algier-politik. Soustelle ville gøre UNR til et masseparti båret af de nationalistiske strømninger i befolkningen. I juni 1959 indledte den deputerede for departementet Nord, Léon Delbeque, som tilhørte Soustelle-fløjen og som også havde spillet en central rolle ved Algier-kuppet i maj 1958, en kampagne mod Chalandon, hvis ledelse han betegnede som udemokratisk. En provisorisk partikongres i juli 1959 gennemførte en kompromisløsning, men modsætningerne flammede op igen efter de Gaulle's tale den 16. september 1959, hvori han lovede Algier selvbestemmelsesret. Soustelle-fløjen ønskede, at UNR straks skulle engagere sig for den ene af de af de Gaulle opstillede muligheder – »francisation«, d.v.s. Algiers fuldstændige sammensmeltning med Frankrig – men afvistes af UNR-gruppens store flertal. Kort efter forbød UNR's ledelse medlemmerne at tilslutte sig andre politiske organisationer – hermed sigtedes først og fremmest på »Rassemblement pour l'Algerie Française«, der var blevet oprettet den 19. september 1959 under ledelse af sådanne forkæmpere for integrationen som Bidault og Duchet. Under parlamentsdebatterne i oktober forlod ni UNR-deputerede deres gruppe som protest mod, at de ikke frit måtte udtale sig til fordel for »francisationen«; skønt fire af dem senere stemte for regeringen, blev de ekskluderet af partiet. Under UNR's første ordinære nationalkongres i november 1959 lykkedes det ledelsen at sikre, at partiets øverste instans, centralkomiteen, fik et li-

[4]) I november 1959 efterfulgtes Chalandon af Jacques Richard og denne igen i marts 1961 af Roger Dusseaulx.

beralt flertal, skønt flertallet af de delegerede syntes at sympatisere med Soustelle. Dette resultat opnåedes ganske vist på den ikke særligt demokratiske måde, at de departementale organisationer, hvor den liberale retning var dominerende, var blevet overrepræsenteret på kongressen.

To måneder senere bestod partiets disciplin sin hidtil hårdeste prøve, idet det store flertal af UNR-gruppen sluttede op om fordømmelsen af højreekstremisternes kup i Algier den 24. januar 1960 og accepterede, at Soustelle, der havde udtrykt sin sympati for kupmagerne, afskedigedes som minister for Sahara og kort efter ekskluderedes af partiet, da han ikke ville forpligte sig til ikke at kritisere de Gaulle's politik. Året 1960 har været roligere for UNR og folkeafstemningen den 8. januar 1961, der gav de Gaulle 75 % af samtlige afgivne stemmer, synes både at have styrket partiets selvtillid og overbevist det om rigtigheden af den af ledelsen anviste kurs. Ingen alvorligere indre modsætninger prægede i hvert fald partikongressen i marts 1961, som på den anden side viste, at der hos de menige medlemmer bestod et stærkt ønske om en mere aktiv social politik

Forklaringen på, at UNR således mod forventning har vist sig at være det mest disciplinerede franske parti næstefter kommunisterne er utvivlsomt, at de fleste UNR-deputerede ved, at partiets skæbne uløseligt er knyttet til de Gaulle, og at generalen ikke længere vil have noget motiv til ikke at opløse nationalforsamlingen, såfremt UNR skulle vise alvorlige tegn på insurbordination. I tilfælde af nye valg vil mange UNR-deputerede kun have en ringe chance for genvalg.

Denne UNR's afhængighed af de Gaulle øges derved, at partiet ikke har opbygget stærke lokale organisationer; det er utvivlsomt bevidst, at man fra ledelsens side ikke har opmuntret nogen udvikling i denne retning. I den senere tid er da også talrige ønsker om at give partiet en bredere basis kommet til udtryk.

Den største fare for UNR's enhed kommer fra dens hovedpartner i regeringskoalitionen, *Det moderate Højre*. Begge grupper appelerer i stor udstrækning til de samme kategorier af vælgere, men de er forskellige i »politisk temperament«. Den liberale fløj af Højre, der repræsenteres af Antoine Pinay og Paul Reynaud, sympatiserer med de Gaulle's Algier-politik, men frastødes af regimets autoritære og personlige karakter; de mange »europæere« inden for denne fløj billiger heller ikke helt regeringens udenrigspolitik. Den nationalistiske fløj, hvis fører er senator Roger Duchet, går åbent ind for integrationen. I kraft af sin stilling som sekretær for Højregruppernes koordinationskomité har Duchet ofte kunnet optræde som Højre's talerør og vel undertiden også givet sine meninger en mere repræsentativ karakter end der var grundlag for. I det omfang, i hvilket Højre har

sympatiseret med autoritære løsninger er denne sympati i øvrigt nærmest gået i retning af et »landsfaderligt« styre i lighed med f. eks. Pétain's. Højre skræmmes også af den reformiver og sympati for velfærdsstat og planøkonomi, der præger UNR's ledelse og mange af de menige medlemmer. Adskillige højremænd føler utvivlsomt længsel efter det gamle parlamentariske styre med dets muligheder for varetagelse af lokale og erhvervsmæssige særinteresser.

Højre har da også sjældent ladet nogen lejlighed gå fra sig til at søge at fremkalde splittelse i UNR's rækker. Skønt Pinay selv er højremand, gik det således i foråret 1959 ind for en lempelse af hans upopulære økonomiske program; senere havde det hovedinitiativet for, at spørgsmålet om offentlig støtte til de katolske privatskoler på ny blev rejst, vidende om, at mange UNR-medlemmer sympatiserede med tanken, men at regeringen nødigt så en politisk strid om dette ømtålelige spørgsmål. De Gaulle's Algier-tale den 16. september 1959 udløste en skarp reaktion hos Højres integrationistiske fløj, der også deltog i forsøget på at skræmme Debré til at træde tilbage i oktober, men ved den endelige afstemning i nationalforsamlingen stemte langt de fleste højredeputerede dog for regeringen. Da Pinay trådte tilbage som finansminister i protest mod de planøkonomiske tendensers stadigt mere dominerende indflydelse i regeringen, så det ud til, at begge Højre's fløje ville gå over til en konsekvent oppositionspolitik. Over for folkeopinionens kraftige reaktion i anledning af kuppet i Algier den 24. januar 1960, veg det dog tilbage for at gå imod de Gaulle og de fleste deputerede stemte for særlige fuldmagter til regeringen, skønt mange utvivlsomt sympatiserede med kupmagerne.

I løbet af 1960 fik mange højremænd igen lejlighed til at demonstrere deres utilfredshed med regeringen, hvad enten det drejede sig om at støtte landmændenes priskrav og kræve parlamentet indkaldt til et overordentligt møde i denne anledning, bidrage til at skabe en ugunstig atmosfære omkring våbenstilstandsforhandlingerne med den algierske oprørsbevægelse FLN i Melun, angribe de Gaulle for hans Algier-tale den 4. november 1960 eller gå mod regeringens atomvåben projekt. Som protest mod koordinationskomiteens negative holdning i Algier-spørgsmålet forlod Reynaud da også i foråret komiteen. Under Højres partikongres i december 1960 udtalte 3/4 af de delegerede sig for, at man skulle stemme nej ved den forestående folkeafstemning, men ledelsen afstod dog fra en direkte opfordring i denne retning. Det nederlag, som integrationisterne har lidt ved folkeafstemningen synes at være optakten til et internt opgør inden for Højre, således at navnlig Duchet's indflydelse søges beskåret.

I januar 1959 stemte *MRP* for regeringen Debré og flere af dets ledere indtrådte i regeringen, men partiet har ikke befundet sig vel i rollen som regeringens venstrefløj. Allerede i begyndelsen af 1959 lagde

det ikke skjul på, at det misbilligede Pinay's økonomiske program. Under den ekstraordinære kongres i februar kom et tydeligt ønske om en fornyelse til udtryk; der blev således talt om, at MRP burde følge en mere venstreorienteret kurs og knytte nærmere forbindelser til fagbevægelsen. Partiets statutter reformeredes, således at de menige partimedlemmer, der som regel er mere venstreorienterede end ledelsen og parlamentarikerne, fik større indflydelse på valget af partiets centralorganer. Men den ordinære kongres i maj 1959 viste, at de relativt gode resultater, som man havde opnået ved kommune- og senatsvalgene, havde kølnet reformiveren. Gennem 1959 og de første måneder af 1960 støttede MRP ubetinget de Gaulle's Algierpolitik, medens det flere gange enten har stemt imod eller afholdt sig fra at stemme under debatter om regeringens økonomiske og sociale politik. Under indtrykket af stilstanden i Algier-politiken og Melun-forhandlingernes sammenbrud, har MRP imidlertid siden efteråret indtaget en mere aktiv holdning; medens de Gaulle i første omgang kun har villet diskutere våbenstilstand med FLN, har MRP udtalt sig for, at man samtidigt skulle forhandle om våbenstilstand med FLN og med alle politiske opinionsretninger i Algier om garantierne for selvbestemmelsesrettens gennemførelse. Som det »europæiske« parti par exellence har MPR ikke kunnet billige de Gaulle's udenrigspolitik og over en trediedel af dets deputerede stemte derfor i november og december 1960 mod projektet om et fransk atomvåben; de øvrige afholdt sig fra at stemme. Før folkeafstemningen i januar vedtog MRP at opfordre vælgerne til at stemme ja – men ikke uden en vis tøven, thi med dets hengivenhed for det parlamentariske system misbilliger MRP systemets udvikling i personlig og autoritær retning.

For de *radikale* har valgene i november 1958 betydet en katastrofe, idet deres parlamentariske repræsentation reduceredes stærkt; det er heller ikke lykkedes dem at overvinde den splittelse, som dømmer dem til politisk magtesløshed. De radikale er nu delt i i hvert fald tre grupper: den ortodokse kerne, »les valoisiens«, som støtter de Gaulle's politik i Algier, men i øvrigt er i opposition til regimet på grund af dets uvilje til at lade det parlamentariske liv udfolde sig som tidligere, dets økonomiske og sociale politik og dets ambitiøse udenrigspolitik; »Centre Républicain« under André Morice, der går ind for integration; Mendés-France og hans politiske venner, der har sluttet sig til den ikke-kommunistiske venstreopposition. Før folkeafstemningen vedtog de radikales ekstraordinære kongres med 1200 mod 600 stemmer at opfordre vælgerne til at stemme nej. Men dette flertal omfattede såvel tilhængere af integration som af politiske forhandlinger med FLN og ønsket om at demonstrere mod regimets karakter spillede tillige ind.

For socialisterne (Section Française de l'Internationale Ouvrière) *SFIO* har den 5. republik været en prøvelsens tid. Allerede i september 1958 brød en fløj ud og dannede et selvstændigt parti, de autonome socialister (Parti Socialiste Autonome – PSU) som protest mod, at generalsekretæren Guy Mollet gav de Gaulle sin støtte. Mollet havde utvivlsomt tænkt sig, at SFIO fortsat skulle kunne gøre sig gældende som et af regeringspartierne, men UNR's store sejr ved valgene i november 1958 og socialisternes egne beskedne resultater gjorde, at de ikke kunne regne med at optræde med nogen større vægt inden for regeringskoalitionen. Dette i forbindelse med regeringens økonomiske og sociale politik bestemte Mollet til at vælge oppositionen. Men denne opposition skulle være »konstruktiv«, således at SFIO bevarede chancen for at vende tilbage til magten i tilfælde af et åbent brud mellem de Gaulle og Højre; en alt for voldsom kursændring ville desuden indebære en desavouering af Mollet's egen tidligere politik. Samtidigt måtte Mollet dog også tage hensyn til den tiltrækningskraft, som de autonome socialister udøvede på de socialistiske parlamentarikere og vælgere.

I denne situation valgte SFIO's ledelse at koncentrere sit skyts mod Debré, i særdeleshed for så vidt angår regeringens økonomiske og sociale politik, medens den samtidigt gav udtryk for sin tillid til de Gaulle's evne og vilje til at løse Algier-problemet. Denne politik byggede på den – vel snarere taktisk valgte end virkeligt mente – antagelse, at der skulle bestå større uoverensstemmelser mellem de Gaulle's og Debré's synspunkter. En vis opposition mod Mollet gjorde sig gældende under partikongressen i juli 1959, men hans position forblev i det væsentlige usvækket. Skolespørgsmålets genopdukken som politisk stridsspørgsmål gav SFIO lejlighed til at demonstrere sin antiklerikalisme og derved sit republikanske sindelag og de Gaulle's Algier-tale den 16. september 1959 og faste holdning over for kuppet den 24. januar 1960 gjorde det lettere for Mollet at holde oppositionen inden for partiet stangen. Men den stilstand, der derefter syntes at være indtrådt i Algier-politiken og senere Melun-forhandlingernes sammenbrud drev partiet stadigt mere over i en konsekvent oppositionspolitik. I stedet for fortsat at give de Gaulle »carte blanche« udtalte ledelsen sig nu for »paralelle forhandlinger«: våbenstilstandsforhandlinger med FLN og samtidigt hermed politiske forhandlinger med alle opinionsretninger i Algier.

Denne tese blev vedtaget på partikongressen i juli 1960, men et af den tidligere minister for oversøiske områder Gaston Defferre og den tidligere sundhedsminister Albert Gazier fremsat mindretalsforslag, der krævede militære og politiske forhandlinger med FLN alene, opnåede over en trediedel af stemmerne. SFIO's »europæiske« indstilling foranledigede det til i november og december at stemme mod regeringens atomvåbenprojekt.

Før folkeafstemningen i januar 1961 vedtog partiets ekstraordinære kongres med over 2/3 stemmers flertal at opfordre vælgerne til at stemme ja, idet den samtidigt gav udtryk for den opfattelse, at regeringen ville benytte et massivt flertal til at genoptage forhandlingerne med FLN.

Inden for »Union des Forces Démocratiques«, der stiftedes i 1958 for at bekæmpe de Gaulle's forfatningsprojekt fik *de autonome socialister* (Parti Socialiste Autonome – PSA), størst vægt. Under PSA's første kongres i maj 1958 mødte delegerede fra 70 departementer, der hævdede at repræsentere 12 tus. medlemmer – senere er medlemstallet blevet angivet til indtil 14–20 tus. PSA opnåede kun beskedne resultater ved kommunevalgene og ingen repræsentation i hverken nationalforsamlingen eller senatet. Men dets ledere Édouard Depreux og Daniel Mayer er personligheder, der nyder stor prestige i socialistiske kredse, og PSA har udøvet en stærk tiltrækning på de yngre elementer inden for SFIO, ligesom der har været en stadig vandring af tidligere parlamentarikere fra det gamle til det nye parti.

PSA's mest påtrængende problem var, under hvilken form det skulle etablere samarbejde med på den ene side Mendés-France og den lille skare af radikale, der var forblevet ham tro, på den anden side den i forvejen eksisterende lille venstresocialistiske Union de la Gauche Socialiste (UGS). I september 1959 blev Mendés-France og hans venner optaget i PSA og mange måneders forhandlinger førte til, at PSA, UGS og en gruppe kommunistiske rebeller i april 1960 sammensluttedes i Det forenede socialistiske parti (Parti Socialiste Unifié – PSU). Hovedpunkterne i det nye partis program blev: Politiske og militære forhandlinger med FLN som eneste repræsentant for det algierske folk, indkaldelse af en ny forfatningsgivende forsamling og nationalisering af en række industrier. Når forhandlingerne har været vanskelige, var det ikke mindst på grund af den forskel i politisk temperament, der skilte de enkelte grupper. Selv efter bruddet med SFIO er PSA's mænd præget af ånden fra Mollet's parti, i særdeleshed i deres syn på partidisciplinens vigtighed og den parlamentariske aktions betydning; med over et halvt hundrede tidligere parlamentarikere i deres rækker, mener de også at være i besiddelse af størst politisk erfaring. UGS har været mere præget af fagforeningsbevægelsen, mange af dets medlemmer nærer en vis mistro over for Mendés-France, i hvem de er tilbøjelige til at se en »borgerlig«, der ikke deler deres absolutte forkastelse af kapitalismen, når blot denne er moderne, og ca. halvdelen er venstrekatolikker, der ikke deler PSA's noget antikverede antiklerikalisme – selv om de ikke derfor er tilhængere af offentlig hjælp til de katolske skoler. Med sin empirisme synes Mendés-France på den anden side ikke ubetinget at have følt sig hjemme i dette af doktrinære spørgsmål optagne milieu; han er ikke medlem af PSU's centralkomite, og det er et spørgsmål, om hans bekendelse til socialismen i 1960 ikke mere er dikteret af loyalitet over for de nye

partifæller end af overbevisning; han har også indtaget en mindre fordømmende holdning over for de Gaulle end det øvrige PSU. Før folkeafstemningen i januar 1961 opfordrede PSU vælgerne til at stemme imod de Gaulle's projekt som værende utilstrækkeligt, men et betydeligt mindretal sympatiserede med tanken om at afholde sig fra at stemme og derved distancere sig fra integrationisterne, der – udfra modsatte motiver – også havde opfordret til at stemme nej. Den sidste partikongres i marts 1961 prægedes af modsætningerne mellem en doktrinær og en mere liberal fløj. Den første ønsker at gøre PSU til et revolutionært, socialistisk parti og at kæmpe for Algiers uafhængighed, den sidste er mere »reformistisk« og går i Algier-spørgsmålet blot ind for selvbestemmelsesrettens loyale gennemførelse.

Man kan ikke frigøre sig for det indtyk, at det ikke kommunistiske venstres politiske forestillinger er noget urealistiske. Det føler uvilje mod en stærk statsmagt og det personlige styre og synes derved at overse, at kun disse i den nuværende situation vil være i stand til at gennemføre en liberal politik i Algier og gennemføre sociale reformer i større stil. Det ønsker mere magt til parlamentet og går tilsyneladende ud fra som givet, at et nyt parlament ikke vil være nationalistisk.

Kommunisternes politik har først og fremmest sigtet imod at placere sig som drivkraften i og samlingspunktet for oppositionen mod regimet, men denne politik har ikke fået tilslutning hos alle deres tidligere vælgere. Partiledelsen har uopholdeligt opfordret til en samling af alle demokratiske kræfter, men har ikke over for andre oppositionelle retninger som PSU vist nogen vilje til at samarbejde på andre vilkår end således, at kommunisternes førerskab anerkendtes. Kommune- og senatsvalgene i foråret 1959 viste, at de havde genvundet meget af det i efteråret 1958 tabte terrain og partikongressen i juni 1959 var da også præget af selvtillid. Men et par måneder senere begik ledelsen en alvorlig taktisk fejl ved at betegne de Gaulle's tale den 16. september 1959 som en politisk manøvre. Den almindelige tilslutning, som talen fandt i befolkningen og Krustjofs positive bedømmelse af talen i oktober, fik ledelsen på andre tanker, og i november fremkom partiets generalsekretær Maurice Thorez med en nærmere »præcisering«, hvori talen betegnedes som et fremskridt. Kuppet i Algier den 24. januar 1960 gav kommunisterne anledning til at udfolde en energisk folkefrontkampagne, men de Gaulle's faste optræden over for kupmagerne svækkede kampagnens effektivitet. Den almindelige skuffelse over sammenbruddet af forhandlingerne i Melun i slutningen af juni foranledigede partiet til at skærpe sin kurs i Algier-spørgsmålet. Kommunisterne var allerede i 1957 gået ind for en principiel anerkendelse af Algiers ret til selvstændighed, men i øvrigt havde deres holdning været mere tilbageholdende end den

øvrige ikke-kommunistiske venstreoppositions. Denne holdning var utvivlsomt begrundet dels i, at der i arbejderklassen ikke har hersket nogen ubetinget sympati for muhamedanerne eller vilje til at opgive Algiers tilhørighed til Frankrig, dels Sovjetunionens frygt for, at et uafhængigt Algier ville komme ind i USA's indflydelsessfære. Man kan heller ikke helt befri sig for det indtryk, at ønsket om at placere sig forrest i kampen mod regimet har betydet mere for kommunisterne end fred i Algier. Nu gik de klart ind for, at man skulle føre politiske forhandlinger med FLN alene, et standpunkt, som allerede længe havde været forfægtet af PSU og individuelle personligheder fra andre grupper. I oktober manifesterede kommunisterne deres uvilje mod at deltage i aktioner, der ikke var inspireret af dem selv, ved at nægte at deltage i en demonstration for genoptagelse af forhandlingerne med FLN, hvortil hovedinitiativtageren var lærer- og studenterorganisationerne; kommunisterne foretrak demonstrationsstrejker på arbejdspladserne – en metode, der utvivlsomt giver dem langt større mulighed for at spille en førende rolle.

Før folkeafstemningen i januar 1961 opfordrede kommunisterne vælgerne til at stemme nej, men resultatet af folkeafstemningen viste igen, at de langtfra havde genvundet deres position fra før 1958, da de ved hvert valg kunne regne med at opnå 25 % af de afgivne stemmer.

Kort efter kom det til det største indre opgør siden Marty- og Lecoeur-affærerne i 1953 og 1954, idet sekretæren for partiorganisationen, Marcel Servin og Laurent Casanova, der havde ansvaret for partiets aktion blandt de intellektuelle, ekskluderedes af det politiske bureau. Man bebrejdede de pågældende, at de havde kritiseret ledelsens ringe imødekommenhed over for de andre venstregrupper, og at de ikke havde gjort Thorez's tese, hvorefter gaullismen er monopolkapitalismens politiske udtryk, til deres, men tværtimod havde hævdet, at der fandtes flere former for kapitalisme, hvoraf en særlig national afart repræsenteredes af de Gaulle.

Casanova skulle desuden som medlem af fredsbevægelsens præsidium ikke med fornøden kraft have forfægtet partiets synspunkter inden for bevægelsen og derved være ansvarlig for, at bevægelsen ikke eentydigt havde opfordret vælgerne til at stemme nej under folkeafstemningen. Den kommende partikongres i foråret vil vise, hvorvidt opgøret med Servin og Casanova vil få videregående konsekvenser, men den ihærdighed, hvormed ledelsen søger at overbevise de menige partimedlemmer om vigtigheden af sit standpunkt kunne tyde på, at den ikke føler sig helt tryg.

Et par grupper fortjener endnu omtale. *De deputerede for Algier,* hvoraf 2/3 var muhammedanere, dannede til at begynde med »Formation Administrative des Élus d'Algerie et du Sahara«, der kraftigt gik ind for integrationen. Men der har fundet en stadig bortvandring af de mu-

hamedanske deputerede til andre partier og i særdeleshed til UNR sted. Gruppen har senere, i 1959, taget navneforandring til »Groupe de l'Unité de la République«, der i slutningen af 1960 talte 32 deputerede, heraf kun en halv snes muhamedanere. Der kan sættes et spørgsmålstegn ved, hvor repræsentative de muhamedanske parlamentarikere er; mange af dem har dog gradvist fjernet sig fra deres oprindelige konformistiske holdning. I marts udtalte 13 muhamedanske deputerede sig for politiske forhandlinger med FLN alene; UNR, som otte af dem tilhørte, reagerede ved at ekskludere to, som underhånden havde haft kontakter med FLN.

Den af en række venstreorienterede gaullister dannede »*Union Démocratique du Travail*« *(UDT)* tæller i sine rækker en række betydende personligheder, f. eks. den tidligere liberale generalresident i Marokko Gilbert Grandval, men har ikke formået at gøre sig gældende. »Rassemblement pour l'Algérie Française«, der vel snarere må betragtes som en pressionsgruppe, og hvis ledere er Soustelle, Bidault, Morice og Duchet, har ført en energisk kampagne for integrationen, men folkeafstemningen i januar 1961 har vist, at kampagnen kun har fundet beskeden genklang i moderlandets befolkning. Heller ikke de forskellige højreekstremistiske, mere eller mindre fascistiske grupper har trods deres højrøstethed formået at vinde megen tilslutning. De har derimod gjort sig bemærket ved en række voldshandlinger, hvoraf attentatforsøget mod den venstreoppositionen tilhørende François Mitterrand i oktober 1959, samt drabet på borgmesteren i Evian og en række bombeattentater i marts 1961 har vakt størst opsigt[5]).

5. FAGFORBUND OG INTERESSEGRUPPER

Den rådvildhed, hvormed partierne har konfronteret det nye regime har resulteret i, at de spiller en mindre fremtrædende rolle end før, medens interessegrupper er rykket i forgrunden. *Fagforbundenes* splittelse i den af kommunisterne dominerede CGT (Confédération Générale du Travail), den socialistiske FO (Force Ouvrière) og den kristelige CFTC (Confédération Française des Travailleurs Chrétiens) bevirker, at de kun i begrænset omfang har kunnet fremvise en samlet front. I almindelighed kan man sige, at også de to ikke-kommunistiske forbud har lagt et mere oppositionelt sindelag for dagen end de partier, som har stået dem nærmest: henholdsvis SFIO og MRP.

Arbejdernes ringe kampiver under den 5. republiks første tid i forbindelse med nedgangen i den økonomiske aktivitet og det deraf følgende fald i beskæftigelsen i 1958 og første halvdel af 1959 svækkede fagfor-

[5]) Mitterrand-affæren er endnu ikke helt klarlagt, idet en af de implicerede senere har hævdet, at attentatforsøget var fingeret efter aftale med Mitterrand selv. Det er en udbredt opfattelse, at Mitterrand har været udsat for en provokation.

bundenes kraft; i denne periode begrænsede de sig derfor hovedsagelig til at afværge virkningerne af regeringens økonomiske og sociale politik. Men fra slutningen af 1959 er de begyndt at indtage en mere aktiv holdning i Algier-spørgsmålet. Den 1. februar 1960 iværksatte samtlige forbund en demonstrationsstrejke mod kuppet i Algier og som advarsel mod eventuelle kupplaner i moderlandet.

De enkelte grupper demonstrerede dog hver for sig, omend de udstedte manifester var enslydende. Men efter Melun-forhandlingernes sammenbrud i slutningen af juni 1960, opfordrede forbundene til en genoptagelse af forhandlingerne med FLN i en fælleserklæring. CGT har dog i overensstemmelse med den kommunistiske partilinie længe indtaget en mere reserveret holdning i Algierspørgsmålet end i særdeleshed CFTC og dets nægtelse af at deltage i det af lærer- og studenterorganisationerne samt de andre forbund i oktober 1960 arrangerede protestmøde har fremkaldt betydelig kritik inden for organisationen selv, ligesom langt fra alle CGT's medlemmer fulgte parolen om at stemme nej ved folkeafstemningen. Denne opposition er navnlig udgået fra den »minoritære« fløj under Pierre le Brun, som i øvrigt stadig forgæves har kæmpet for en anerkendelse af retten til at danne tendenser inden for CGT – en forudsætning for et nærmere samarbejde med de andre forbund og dermed for at realisere den arbejderklassens enhed, som CGT ustandseligt opfordrer til. Når CFTC har indtaget den mest avancerede holdning i Algier-problemet – samtidigt med at det har været knapt så fordømmende som CGT over for regimet som sådant – skyldes det ikke mindst, at den venstreorienterede fløj yderligere har befæstet sin position i forbundets centralorganer.

I 1959 har *lærer- og studenterorganisationerne* navnlig været optaget af spørgsmålet om offentlig støtte til de katolske privatskoler, hvilket navnlig det største af lærerforbundene, FEN (Fédération de l'Éducation Nationale) tog stærkt afstand fra. I 1960 er lærer- og studenterorganisationerne med kraft gået ind for forhandlinger med FLN, bl. a. ved at tage initiativet til demonstrationen den 27. oktober.

Det nuværende regime hævder med en vis stolthed, at det er mere modstandsdygtigt over for pressionsgruppers påvirkning end den 4. republik, og det er også rigtigt, at det har vist sig mere standhaftigt over for fagforbund og landbrugsorganisationer. Men i betragtning af, at højere embedsmænd og teknikere har større indflydelse under det nuværende end de tidligere regimer, og at der erfaringsmæssigt ofte består intime kontakter mellem disse kredse og storindustriens mænd, er der grund til at antage, at styret er mere lydhørt over for storindustriens end den mindre industris, håndværkets eller landbrugets ønsker, i særdeleshed, da storindustrien har mulighed for at fremføre sine ønsker på en diskret måde.

Men den 5. republik har desuden set *hærens* fremkomst som en ny

politisk magt. Ifølge traditionelle forestillinger skulle hæren, »den store stumme«, være upolitisk – helt har virkeligheden ganske vist ikke svaret hertil. Krigen i Algier har ændret denne indstilling. Officerskorpset har siden verdenskrig II uafbrudt været engageret i kolonikrige og har været vidne til, hvordan mangelen på en fast kurs i hjemlandet, der gav sig udtryk i, at regeringerne hverken kunne sætte alt ind på en sejr eller trække sig tilbage i tide, førte til en uafbrudt række af tilbageslag og ydmygelser. Officererne er blevet grebet af den overbevisning, at hæren er blevet ofret til ingen nytte og af en stigende følelse af isolering i forhold til moderlandets befolkning. I Algier er den beslutning groet frem hos de fleste af dem, at det denne gang ikke måtte ende med en kapitulation.

En særlig rolle inden for hæren har den afdeling spillet, der kaldes for »den psykologiske aktion«. Den har fortrinsvis bestået af unge officerer, der navnlig i Indokina var blevet konfronteret med en ideologisk inspireret, revolutionær krig, der byggede på civilbefolkningens støtte og de har prøvet at realisere noget lignende over for muhamedanerne i Algier gennem en nøje overvågen af befolkningen og en intensiv propaganda. Det er naturligt, at den psykologiske aktions officerer kun har følt ringe sympati for demokratiet, som ikke begunstiger anvendelsen af sådanne metoder, og nogle af dem har vel også drømt om at overføre metoderne til hjemlandet. I mange egne af Algier er den civile forvaltning brudt sammen som følge af krigen, og de administrative opgaver udøves her af hæren. Dette gælder således de mange nye landsbyer, der er opført i forbindelse med den omfattende omflytning af den muhamedanske befolkning, som er et væsentligt led i krigen, og hvor officererne på én gang må virke som lærere, socialrådgivere og administratorer. Her har navnlig de såkaldte »specielle administrative sektioner« (Sections Administratives Spéciales – SAS) ofte gjort en anerkendelsesværdig indsats. Mange officerer er kommet til at føle virkelig sympati for den jævne, under elendige forhold levende, muhamedanske befolkning og en tilsvarende uvilje mod de europæiske kolonister. En undtagelse herfra har dog udgjort faldskærmstropperne, der delvis har været rekrutteret i selve Algier og ofte været anvendt til hårdhændede udrensningsaktioner i de muhammedanske kvarterer. Fælles for de forskellige sektorer af hæren er, at den tidligt har gjort integrationstanken til sin, men at den i højere grad end kolonisterne i integrationen har set et middel til en forbedring af muhamedanernes kår og ikke blot en facade, der skulle dække over privilegiernes bevarelse. Et af motiverne til beslutningen om aldrig at ville rømme Algier har været frygten for at overlade de muhammedanere, hvis samarbejde man havde opnået, til FLN's hævn. Hærens overtagelse af magten i Algier i maj 1958 og dens ledelse af kuppet i gaullistiske kanaler har været dikteret både af frygten for, at en sådan rømning var forestående og af følelsen af, at tids-

punktet for at realisere integrationen var inde, og at kun en enig nation under de Gaulle ville være i stand til at gennemføre den.

Men et andet, mere skjult motiv spillede også ind: Mange officerer følte, at de havde vovet sig så langt på insubordinationens vej, at kun en regimeforandring kunne redde dem fra at blive stillet for en krigsret. De Gaulle's autoritet i hæren har ikke været ubestridt, og hans Algier-politik har siden ofte mødt betydelig og vel også til tider effektiv modstand i hæren. Det har på den anden side vist sig, at det overvejende flertal af officererne viger tilbage fra åbent at sætte sig imod landets lovlige regering. Uvisheden om, hvorvidt de i så fald ville blive fulgt af de værnepligtige, der jo hovedsagelig rekrutteres blandt moderlandets brede befolkning, har vel været medvirkende hertil.

6. ØKONOMISK OG SOCIAL POLITIK

Det nye regime indledte sin økonomiske politik med Pinay's saneringsprogram, der indeholdtes i en række dekreter af 27., 28. og 31. december 1958. Hovedpunkterne i programmet var: en forhøjelse af skatterne med ca. 300 milliarder francs (gamle); nedskæring eller afskaffelse af en række tilskud til billiggørelse af forbruget; afskaffelse af den i 1957 indførte automatiske prisregulering af landbrugsvarer i forhold til priserne på industriprodukter; stramning af statens kontrol med den sociale sikring og nedskæring af visse sociale ydelser; en ophævelse af krigsveteranpensionerne for andre end invalider og de økonomisk dårligst stillede – disse pensioner havde ganske vist nærmest kun symbolsk betydning; en devaluering af francen med 17,55 % og indførelsen af en ny »tung« franc med en kurs lig 100 gamle francs fra 1. januar 1960; indførelse af francens konvertibilitet og en liberalisering af importen fra OEEC-landene og dollarområdet med henholdsvis 90 % og 50 %. For at afbøde nogle af programmets virkninger på de lavest lønnede forbedredes aldersrenteordningen, ligesom den garanterede minimumsløn (SMIG – Salaire Minimum Interprofessionel Garanti) forhøjedes med 4 %. Minimumslønnen berører imidlertid kun en begrænset del af lønmodtagerne direkte, hvorimod det i mange kollektive lønaftaler bestemmes, at lønnen reguleres i forhold til SMIG. For at forhindre en almindelig lønstigning blev det forbudt at regulere lønnen i forhold til SMIG eller pristallet. Regeringen benægtede ganske vist, at der var tale om et almindeligt forbud mod lønforhøjelser, men den kunne regne med, at de fleste arbejdsgivere ville rette sig efter dens ønsker for ikke at udsætte sig for en eventuelt mindre velvillig behandling fra statsmagtens side, når der blev tale om at opnå begunstigelser som skattelettelser, kredit, etc.

Saneringsprogrammet ramte fortrinsvis de lavest lønnede befolkningslag og modificeredes da også i løbet af 1959.

Arbejdernes kampiver var ringe, bl. a. som følge af den nedgang i beskæftigelsen, som prægede slutningen af 1958 og de første måneder af 1959 og en af fagforbundene i juni proklameret jernbanestrejke afblæstes, da regeringen truede med at indkalde en del af jernbanepersonalet. Hovedårsagen til den relative ro var dog vel den brede befolknings tillid til de Gaulle som den, der ville retablere freden i Algier.

Forelæggelsen af lovforslaget om landbrugsproduktionens orientering i begyndelsen af 1960 gav anledning til uro hos landmændene, som i særdeleshed var utilfredse over ophævelsen af landbrugsprisernes automatiske regulering. Faldet i landbrugets indtjening beregnedes til 6 % og navnlig i de økonomisk tilbagestående vestlige og sydvestlige egne af landet befandt mange landmænd sig i en vanskelig situation. Voldsomme demonstrationer fandt sted i april, og det så ud til, at en form for »landbrugspoujadisme« var ved at stikke hovedet frem; aktivistiske elementer blandede sig i nogle af demonstrationerne og søgte at give indtrykket af, at disse tillige drejede sig om Algiers integration. Skønt landbrugets krav støttedes af samtlige partier var regeringen standhaftig og nægtede at indkalde nationalforsamlingen til et overordentligt møde eller at genindføre den automatiske regulering af landbrugspriserne. Den lov, der gennemførtes efter megen modstand i nationalforsamlingen og senatet, indførte kun en begrænset prisregulering – i forhold til priserne på de varer, der indgik i vedkommende landbrugsvares produktion – og garanterede landmændene samme købekraft, som de havde haft i 1957. Loven lagde hovedvægten på sådanne langtidsforanstaltninger som en forbedring af landmændenes uddannelse, omlægning af driften, organisering af landbrugskreditten etc. Interessemodsætninger gjorde sig i øvrigt gældende inden for landbruget selv, idet ønsket om øjeblikkelige fordele i form af prisforhøjelser navnlig kom fra det store landbrug; det mindre landbrug, hvis sociale og økonomiske bevidsthed befinder sig i stærk udvikling, syntes mere interesseret i en landbrugspolitik på længere sigt.

Også i 1960 kom det – navnlig i juni – til strejker blandt arbejderne. Disse strejker har dog kun haft et begrænset omfang og var i øvrigt ret kaotiske.

En ophævelse af klassemodsætningerne derigennem, at arbejderne gøres direkte interesseret i den enkelte virksomhed har været et af gaullismens store projekter og et dekret af 26. august 1959 har søgt at omsætte tanken i praksis. Dekretet indfører en række former for aftaler mellem arbejdsgivere og arbejdere om disses deltagelse i udbyttet; arbejdsgiverne tilskyndes til at indgå sådanne aftaler ved skattelettelser o. l. Ordningen er af CGT blevet betegnet som en kapitalistisk manøvre, men også de andre

forbund har modtaget den køligt, idet de bl. a. har været utilfredse med, at de ikke har opnået større kontrol med aftalernes administrering og virksomhedernes regnskaber. Arbejdsgiverne har heller ikke vist sig begejstrede, idet de frygter, at de ved at indgå sådanne aftaler vil risikere, at kontrollen af virksomhederne slipper dem af hænde.

Andre områder, hvor fremskridt er sket, er en forbedring af arbejdsløshedsforsikringen derigennem, at arbejdsgivere og arbejdere tilskyndes til at indgå aftaler om supplerende understøttelse samt en række foranstaltninger, der tilsigter at give arbejderne bedre muligheder for faglig videreuddannelse.

Et punkt hvor den 5. republik også kan henvise til et betydeligt fremskridt er det indgreb, der er gjort i »le privilège de bouilleurs du cru«, bøndernes adgang til afgiftsfrit at fremstille visse kvanta apéritif. Efter megen modstand fra alle partier med undtagelse af UNR og efter gentagen behandling i begge kamre, er retten nu gjort uoverdragelig, således at den forsvinder med den nuværende indehavers og hans enkes død. Men dette resultat opnåedes først, efter at nationalforsamlingen ved fuldmagter havde delegeret den upopulære opgave at gennemføre afviklingen til regeringen og endnu i december måtte regeringen love at udsætte ikraftsættelsen af visse af bestemmelserne. Dette minder betænkeligt om de politiske sædvaner, der prægede den nu så stærkt kritiserede 4. republik. Et træk, der er karakteristisk for det nye regimes økonomiske politik, er bestræbelserne for at fremme den industrielle ekspansion vel bl. a. at opmuntre virksomhederne til koncentration.

Regeringen Debré's økonomiske politik har utvivlsomt været en succes fra et finansielt og valutamæssigt synspunkt og det store valutaunderskud ved udgangen af 1958 er afløst af et betydeligt valutaoverskud. Men denne politik har krævet sin pris: beregninger viser, at arbejdernes levefod først ved udgangen af 1960 har befundet sig på samme niveau som i 1957. Produktionen derimod, som kun gik beskedent frem i 1959, har været i stærk vækst i 1960. Visse sociale forbedringer er stillet i udsigt for 1961, men Debré har på UNR's kongres i marts fremhævet, at hensynet til den økonomiske stabilitet stadig måtte gå først.

7. SKOLESPØRGSMÅLET

Det har været en af den franske republikanismes traditionelle principper, at den offentlige undervisning skulle være »læg«; enhver form for offentlig støtte til et konfessionelt skolevæsen betragtedes som uforeneligt hermed. Dette har i særdeleshed de katolske privatskoler, hvor ca. 20 % af de franske børn undervises, lidt under. I 1951 indførte den såkaldte Barangé-lov en tilskudsordning til alle forældre med børn i den skolepligtige

alder. Hvis børnene gik i den frie skole, skulle tilskuddene anvendes til dennes finansiering; i modsat fald skulle de gå til modernisering af statsskolerne. Ordningens ophævelse har siden stået på de antiklerikale partiers – SFIO's, de radikales og kommunisternes program, men heller ikke forkæmperne for de frie skoler har været tilfredse med ordningen, som de har betegnet som ikke tilstrækkeligt vidtgående. I juli 1959 nægtede 370 deputerede fra Højre, UNR og MRP at diskutere et lovforslag om bevillinger til statsskolevæsenet, før regeringen havde givet tilsagn om at udbyggge den eksisterende støtte til de frie skoler. Debré, der vidste, hvor eksplosivt skolespørgsmålet var, søgte at forhale sagen ved at gennemføre en forskudsudbetaling af tilskuddene i henhold til loven af 1951 og ved at nedsætte en kommission, den såkaldte »Lapie«-kommission[6]). Efter at kommissionen havde afsluttet sit arbejde blev et lovforslag forelagt i nationalforsamlingen og vedtaget den 31. december 1960.

Loven åbner adgang til indgåelse af aftaler mellem de enkelte skoler og staten, hvorved denne påtager sig hel eller delvis dækning af udgifterne til lærerpersonale m. v., mod at få indseende med undervisningen. Hovedinitiativtageren til aktionen, den dynamiske sammenslutning af forældre til den frie skoles elever (APEL) har ikke være ubetinget tilfreds med resultatet, i særdeleshed med det omfang, hvori staten får indseende med undervisningen samt med, at skolerne i visse tilfælde skal stå åbne for børn af alle konfessioner, hvorved deres konfessionelle karakter kan blive svækket. På den anden side har loven udløst voldsomme reaktioner hos alle tilhængere af den konfessionsløse statsskole, herunder navnlig lærerorganisationerne. Denne reaktion kan virke overdreven i betragtning af, at den støtte, der nu ydes katolske skoler i Frankrig også nu står tilbage for den hjælp, som katolske skoler f. eks. får i Danmark, og kan kun forklares ved de stærke rødder, som antiklerikalismen stadig har i den franske befolkning. Men også mange oprigtige katolikker beklager, at man har benyttet en tilfældig politisk konjunktur til at presse ordningen igennem og derved udsat sig for represalier den dag, den skifter. Modstandere af loven har da ikke tøvet med at stille i udsigt, at de vil søge at nationalisere de skoler, der nyder godt af ordningen den dag, der er politisk flertal herfor. Den katolske gejstlighed har da også udvist en stor tilbageholdenhed i sagen.

8. DEN 5. REPUBLIK – REAKTION ELLER FREMSKRIDT

Det er ikke let at klassificere et så sammensat fænomen som Frankrigs nuværende regime; træk, der virker anakronistisk, eksisterer her ved siden af foreteelser, som kunne tyde på, at visse fænomener, som er karakteristiske for moderne politik, træder særlig klart frem i Frankrig.

[6]) Efter dens formand, socialisten Lapie, der kort efter ekskluderedes af SFIO, hvorved dette fik lejlighed til at demonstrere sin republikanisme.

Anakronistisk virker måske i vore øjne de stormagtsaspirationer og den betoning af det nationale, som den 5. republik lægger for dagen, men det er vel et spørgsmål, om man vil anlægge samme målestok i den ikke-europæiske verden, hvor nationalismen er en så dynamisk faktor.

Den styrke, hvormed man appellerer til forestillinger om nationens enhed, kontrasterer med, at man andre steder i vesten i stigende omfang er tilbøjelig til at reducere det politiske liv til en mekanisme, der udligner modsætninger mellem interessegrupper, og måske endda undertiden er tilbøjelig til i staten at se en funktion af disse grupper. En trang til enhed har ganske vist længe været et fremherskende træk i franskmændenes politiske og intellektuelle attituder, og dette gælder både venstre og højre. Den opfattelse, at nationen vil forblive splittet, så længe alle børn ikke underkastes samme opdragelse, er jo en af de forestillinger, der ligger bag det franske venstres antiklerikalisme. Men det kan vel også tænkes, at en ny generation i de andre vestlige lande vil finde, at varetagelse af interesser, udjævning af interessemodsætninger og sikring af en høj levefod er prisværdige, men ikke tilstrækkeligt inspirerende mål for den politiske virksomhed.

Det kan dog ikke nægtes, at regimets tilbøjelighed til at præsentere politiske problemer som tekniske og til at søge at lægge en dæmper på en diskussion af problemer med sprængstof – man har ligefrem talt om en »bedøvelsespolitik« – frembyder betænkelige sider. Presse- tale- og forsamlingsfriheden har ikke ideelle kår i nutidens Frankrig, men man må igen ikke glemme, at heller ikke de tidligere republikanske regimer har haft nogen ren samvittighed i denne retning. En vis vilkårlighed har altid præget fransk republikansk styre og i den 4. republiks sidste år har overgrebene måske endda været mere hyppige end nu.

Man har med en vis berettigelse hæftet sig ved regimets autoritære og personlige træk, således som det f. eks. kommer til udtryk ved det ophøjede stade, hvorpå statsoverhovedet placeres, og det formynderskab, som parlamentet er sat under. Men i moderne statskundskab taler man om magtens personalisering som en tendens, der vinder frem i nutidens politiske liv. En flytning af »decision making« fra den folkevalgte forsamling til regering og partiledelser er et generelt politisk fænomen og den måde, hvorpå rollerne fordeles mellem regering og parlament i den nugældende franske forfatning er vel mere i overensstemmelse med nutidens krav end den 3. og 4. republiks »forsamlingsstyre«, som ofte udartede til anarki og i sidste instans til parlamentets magtesløshed. Man kan vel også diskutere, hvorvidt et system, hvor mange partier eksisterer ved siden af hinanden, og hvor koalitionsregeringer derfor er uundgåelige, altid vil være ideelt fra et demokratisk synspunkt. Vælgeren har i et sådant system kun ringe indflydelse på, hvem der danner regering, da beslutning herom træffes på

det parlamentariske plan ved forhandling mellem grupperne. Ved at give et bestemt parti sin stemme opnår vælgeren højst, at dette parti med større vægt kan gøre sig gældende ved disse forhandlinger.

Den glans, hvormed man søger at omgive statsapparatet, behøver ikke kun at være en tilbagevenden til fortidens sædvaner, men er vel tildels en reaktion mod den mangel på festlighed og den måske ikke altid helt ægte folkelighed, der hørte med til de politiske konventioner i den 3. og 4. republik.

Det teknokratiske elements rolle, som bliver stadig mere fremherskende, efterhånden som flere og flere regeringsposter besættes med embedsmænd og teknikere, må vel siges at være i pagt med teknikkens voksende rolle i moderne samfundsudvikling. De dynamiske elementer i fransk økonomi synes i hvert fald at have et friere spillerum nu end tidligere. Gaullismen er da også blevet betegnet som nykapitalismens politiske udtryk[7]). Men det harmonerer unægteligt ikke godt hermed, at præsidenten valgtes af valgmandskorps, hvor landdistrikterne, der i højere grad end byerne udgør det »stationære« Frankrig, er overrepræsenteret. Det er vel derfor heller ikke noget tilfælde, at netop UNR går ind for direkte valg af præsidenten.

Styret er i øvrigt også blevet kritiseret for, at man på højeste plan ikke altid har haft fuld kontrol med og kendskab til, hvad der er foregået på statsforvaltningens lavere trin med det resultat, at megen vilkårlighed og undertiden også sabotering af regeringens direktiver er forekommet. Man har talt om de »små baroner« – nye folk, som er kommet ind i ministrenes kontorer i 1958 og som ofte i det skjulte har kunnet give regeringens politik en utilsigtet drejning[8]). Man har også peget på, at ministrenes aktion ofte har været dårlig koordineret, og at de opnåede resultater ikke altid har svaret til den febrilske aktivitet, som man har lagt for dagen. Det ser således ud til, at embedsmænd og teknikere ikke har lettere ved at samarbejde end politikere.

Selv om mange af de træk, som præger den 5. republik, må ses på den specielt franske baggrund, er andre udtryk for tendenser, som vel også er virksomme i andre samfund.

Men regimet i dets nuværende form må under alle omstændigheder betragtes som et overgangsfænomen, der ikke vil kunne undgå at blive modificeret den dag, da de Gaulle forsvinder fra den politiske scene eller Algier-krigen ophører.

---

[7]) Se bl. a. Serge Mallet: »Gaullisme et Néocapitalisme« i »Ésprit« februar 1960.

[8]) Jfr. Pierre Vianson-Ponté »Risques et Chances de la V-iéme République«, Tribune Libre, Plon, Paris 1959, s. 10–17.

LITTERATUR

Den 5. republik har allerede været genstand for en omfattende litteratur, både i og uden for Frankrig. Nogle af de vigtigste bøger er:

Maurice Duverger: »La Cinquième République«, Presses Universitaires de France, Paris 1959.

Jean Chatelain: »La Nouvelle Constitution et le Régime Politique de la France«, Edition Berger-Levraut, Paris 1959.

Pierre Viansson-Ponté: »Risques et Changes de la V-ième République«, Tribune Libre, Plon, Paris 1959.

Philip M. Williams og Martin Harrison: »De Gaulle's Républic«, Longmans, Green & Co., London 1960.

Dorothy Pickles: »The Fifth French Republic«, Methuen & Co., London 1960.

Edgar S. Furniss, Jr.: »France, Troubled Ally«, Council on Foreign Relations, Harper & Brothers, New York 1960.

Nicholas Wahl: »The Fifth Republic«, Random House, New York 1959.

Alexander Werth: »De Gaulle's Revolution«, Robert Hale, London 1960.

Det vigtigste kronologiske oversigtsværk er »L'Année Politique 1958 & 1959«, Presses Universitaires de France.

Begivenhederne omkring de Gaulle's regeringsovertagelse er bl. a. skildret af Merry og Serge Bromberger: »Les 13 Complots du 13 Mai« Arthème Fayard, Paris 1959.

Særligt om hærens samvittighedskrise handler bl. a.: Jean Planchais: »Le Malaise de L'Armée«, Tribune Libre, Plon, Paris 1958.

Indenfor tidsskriftslitteraturen kan nævnes »Revue Française de Science Politique«, som i marts 1959 har udsendt et særnummer om den 5. republiks forfatning, og »Esprit«, som i talrige artikler har behandlet forskellige sider af det nye regime.

I »Le Monde« giver P. Viansson-Ponté en god skildring af den aktuelle politiske situation dag for dag, og de vigtige begivenheder i partiernes liv behandles her af Raymond Barrillon.